Dorota Grabowska, dr

Uniwersytet Warszawski

Instytut Informacji Naukowej i Studiów Bibliologicznych

d.grabowska@uw.edu.pl

Rola bibliotek w kształtowaniu postaw czytelniczych – wybrane problemy

The libraries' role in reading habits development – selected issues

Dorota Grabowska – pracuje w Zakładzie Bibliotekoznawstwa IINiSB UW. Jej zainteresowania badawcze skupiają się wokół problematyki związanej z organizacją i działalnością bibliotek publicznych i szkolnych. Szczególnie interesują ją formy i metody pracy z użytkownikami w bibliotece. Od 2013 r. jest sekretarzem „Przeglądu Bibliotecznego”. Od 2003 r. również „Poradnika Bibliotekarza”, wchodzi w skład zespołu redakcyjnego serii <Biblioteczka Poradnika Bibliotekarza>.

Wybrane publikacje:

- *Projekt jako metoda godna polecenia dla bibliotekarzy* [The project as a method recommendable for the librarians] [w:] *Książka. Biblioteka. Informacja* [Book. Library. Information], 2008
- *Biblioteki szkolne w międzynarodowych wytycznych i aktach prawnych* [School libraries in international guidelines and acts], „Poradnik Bibliotekarza”, 2009, nr 11
- *Najmłodszy czytelnicy w bibliotece: wybrane formy pracy* [The youngest readers in a library: selected work methods] [w:] Antczak M. [i in.] (red. nauk.) *Kultura czytelnicza dzieci i młodzieży początku XXI wieku: szkice bibliologiczne* [Reading culture of children and youth at the beginning of the 21st century: bibliological essays], 2013
- *Formy i metody pracy z młodzieżą* [Forms and methods of work with youth] [w:] *Czas przemian – czas wyzwań: rola bibliotek i ośrodków informacji w procesie kształtowania kompetencji współczesnego człowieka* [Time of changes – time of challenges: the role of the libraries and information centers in the process of shaping modern man's competences], 2014.

Dorota Grabowska – PhD, works in the Institute of Information and Book Studies, University of Warsaw. Her research interests are focused on organization and activities of public and school libraries, in particular forms and methods of working with library users. Since 2003 she is a secretary of the “Poradnik Bibliotekarza” monthly, and a member of editorial team of its Series; since 2014 an assistant editor of the “Przegląd Biblioteczny” quarterly.

Bez umiejętności czytania nie jest możliwe funkcjonowanie we współczesnym świecie. Dzięki niemu zdobywamy i uzupełniamy wiadomości. Podstawowa umiejętność współczesnego człowieka to umiejętność uczenia się. Rozwijanie się nauki w zawrotnym tempie powoduje, że w XXI w. nauka trwa przez całe życie. Dzięki Internetowi mamy dostęp do nieograniczonych zasobów informacji (Dzierzgowska I. 2004, s. 6). W międzynarodowych wytycznych dotyczących bibliotek publicznych podkreślono, że:

[...] czytanie, pisanie należą do podstawowych warunków koniecznych do bycia aktywnym członkiem społeczeństwa. Czytanie i pisanie są także umiejętnościami nieodzownymi do korzystania z nowych systemów komunikacyjnych (*Działalność bibliotek publicznych...* 2002, s. 49).

Powodów, dla których czytanie należy uznać za niezbędną umiejętność, można przedstawić wiele. Z drugiej strony badania czytelnictwa wskazują na jego spadek. Przynajmniej jednokrotny kontakt z jakąkolwiek książką (włączono do tej kategorii także albumy, poradniki, encyklopedie, słowniki, a także książki w formie elektronicznej) w ciągu roku zadeklarowało nieco ponad 39% Polaków. 60,8% stanowili nieczytający w ogóle (*Spółeczny zasięg książki...*, s. 1). Należy więc się zastanowić, co można zrobić, by zmotywować do czytania, a tym samym ułatwić funkcjonowanie we współczesnym świecie.

Celem rozważań jest zwrócenie uwagi na znaczenie motywacji czytelniczej w procesie lekturowym. Przeanalizowane zostaną publikacje związane z czytelnictwem i motywowaniem, dostępne badania czytelnicze oraz dokumenty dotyczące działalności bibliotek. Zjawiska czytelnicze omówione zostaną z perspektywy psychologicznej i dotyczyć będą przede wszystkim dzieci, bo w tym momencie życia motywowanie przynosi najlepsze i najtrwalsze rezultaty. Podjęta zostanie próba ukazania roli biblioteki w motywowaniu do czytania oraz przybliżone wybrane działania realizowane w bibliotekach mające wpływ na kształtowanie postaw czytelniczych. Mimo malejącego czytelnictwa, a właściwie właśnie dlatego, warto podejmować działania, które kształtują postawy czytelnicze.

Motywacje, postawy i zachowania

Przypuszczalne przyczyny zachowania dość często formułowane są w kategoriach motywów (Zimbardo P. G., Ruch F. L. 1997, s. 312). Określenie powodów działania (również dlaczego ktoś czyta, a ktoś inny tego nie robi?) wymaga zastanowienia się nad przyczynami takiego zachowania, a także nad motywami. Motywy mogą wywodzić się z popędów biologicznych, rozwijać się w wyniku społecznych doświadczeń i społecznych potrzeb, a jeszcze inne z namiętności, gniewu, chęci zemsty itp. (Tamże).

Wincenty Okoń określił motyw jako swoisty stan organizmu pobudzający jednostkę do działania, które ma zaspokoić jakąś potrzebę (1998, s. 245). Wy różnił motywację wewnętrzną (zainteresowanie lub zamiłowanie do czegoś) oraz zewnętrzną (stwarzanie zachęty do działania, które jest w jakiś sposób nagradzane). Jeżeli zrozumiemy motywację, istnieje szansa, że będziemy mogli przewidzieć zachowania, a może i sterować nimi. Może będziemy mogli kształtować zainteresowania czytelnicze i wpływać na nie? Zrozumienie zachowania opiera się na zrozumieniu motywacji. Jak stwierdzili Philip G. Zimbardo i Floyd L. Ruch:

[...] nikt nigdy «nie widział» motywacji, podobnie jak nikt nigdy nie «widział» uczenia się. Tym, co w rzeczywistości widzimy, dzięki systematycznej obserwacji sytuacji, bodźców i reakcji, są zmiany w zachowaniu (Zimbardo P. G., Ruch F. L. 1997, s. 313).

Zachowania czytelnicze stanowią konsekwencję określonych postaw czytelnich, które z kolei tworzą się w rezultacie odpowiedniej motywacji (zewnętrznej i wewnętrznej), zrodzonej przez potrzeby, autonakazy bądź nakazy zewnętrzne (Wojciechowski J. 2000, s. 119). W edukacji motywacja oznacza powody, dla których uczniowie podejmują naukę (Covington M. V., Teel K. M. 2004, s. 104). W czytelnictwie będą to więc powody, dla których ludzie czytają.

Rola przyjemności w motywowaniu do czytania

Klasyfikacji motywów związanych z czytaniem dokonał m.in. Józef Pieter w opracowaniu *Czytanie i lektura*:

1. *Przyjemność samej czynności czytania;*
2. *Związane z osobistymi zainteresowaniami czytelnika;*
3. *Chęć uzupełnienia bądź pogłębienia wiedzy osobistej z treścią lektury;*
4. *Chęć wyrwania się z nudy lub zapobieżenia jej;*
5. *Chęć oderwania się od przykrych bodźców lub sytuacji środowiska;*
6. *Wpływ informatorów bądź recenzentów lektury;*
7. *Wpływ atrakcyjnej szaty zewnętrznej* (1967, s. 126).

Rolę przyjemności w motywacji do czytania potwierdzili w swoich badaniach John T. Guthrie i Allan Wigfield (2000). Dowodzą, że jedynie czytanie, które dostarcza przyjemności, może być alternatywą dla innych rozrywek w czasie wolnym. Do zbliżonych wniosków dochodzi Zofia Zasacka (2013, s. 112), która dodatkowo stwierdza, że nastolatki czerpią przyjemność z czytania na dwa sposoby, z czytania dla rozrywki i dla walorów poznawczych. Często są one nierozłączne. Rozrywki dostarcza czytanie utworów, których akcja jest żywa i atrakcyjna, z suspensem, napięciem, w scenerii fantastycznej przyrody. Przyjemność czytania

z walorów poznawczych lektury jest inna u dziewcząt i inna u chłopców. Dziewczęta czerpią przyjemność poznając trudne problemy, rozwiązania w sytuacjach patologicznych, szczególnie tych dotyczących osób znajdujących się w podobnym wieku, chłopcy wybierają teksty dokumentujące przeszłość oraz publikacje dostarczające informacji związanych z ich zainteresowaniami. Widoczny jest również silny wpływ kultury popularnej, zglobalizowanego rynku książki wspierane przez ekranizacje filmowe. Lektury szkolne stanowią zaś margines książek lubianych wśród gimnazjalistów.

Wielu badaczy podkreśla znaczenie motywacji wewnętrznej, która wpływa na zaangażowanie w czytanie (Tamże, s. 97). Wiąże się z nią: większa aktywność czytelnicza, wytrwałość w pokonywaniu trudności w czytaniu, przyjemność czerpana z niego oraz przypisywanie mu znaczenia wynikającego z przekonania, że jest ono wartościowe. Z. Zasacka podkreśla, że:

Uczniowie posiadający motywację wewnętrzną do czytania potrafią przezwyciężyć trudności w postępach w nauce wynikające z pochodzenia z rodzin o najniższych dochodach i poziomie wykształcenia, rekompensują braki kapitału kulturowego w środowisku, z którego się wywodzą (Zasacka Z. 2013, s. 97).

Znaczenie motywacji wewnętrznej przy czytaniu książek, lektur szkolnych, czasopism i komiksów podkreśliła również Maria Węglińska (1999, s. 76-79). Z przeprowadzonych przez nią badań wynika, że dzieci w młodszym wieku szkolnym przy czytaniu książek kierują się przede wszystkim ćwiczeniem umiejętności czytania, zainteresowaniem wiedzą, czytaniem jako celem samym w sobie. Motywy przy czytaniu lektur szkolnych to głównie czytanie jako cel sam w sobie, zainteresowanie wiedzą, pragnieniem wrażeń, przeżyć. Czytają czasopisma, ponieważ interesują się wiedzą, rozrywkami umysłowymi, czytaniem jako celem samym w sobie. Motywy czytania komiksów to przede wszystkim czytanie jako cel sam w sobie, zainteresowanie humorem, zainteresowanie fantastyką. Wyraźnie podkreślono, że w tej grupie wiekowej dominuje motywacja wewnętrzna.

Czytanie motywowane zewnętrznie jest bardziej instrumentalne, wymaga nacisków. Określa je nagroda za dobrze zrealizowane zadanie, pochwała (Brophy J. 2010). Należy dążyć do zintegrowania obu typów motywacji, w praktyce oznacza to, że należy przede wszystkim rozbudzić przyjemność czytania, a wtedy zachęta będzie bardziej skuteczna.

Inicjacja czytelnicza

Rozbudzanie przyjemności czytania jest ściśle związane z pierwszymi kontaktami dziecka z książką, największy wpływ mają na nią rodzice, ważna jest rola przedszkola, szkoły i znacząca powinna być również rola biblioteki.

Rola rodziców

Według Richarda Arendes (1996, s. 136) występuje ścisła zależność pomiędzy metodami wychowawczymi rodziców i poziomem motywacji dzieci. Dzieci, których rodzice zachęcali je do działania i nagradzali za pomyślne rezultaty takiego postępowania mają większą potrzebę osiągnięć i chętniej podejmują ryzyko. Dzieci rodziców nadopiekuńczych lub bardzo surowych mają niską potrzebę osiągnięć, trudno zmotywować je do działania. Ważna rola rodziców podkreślana jest również przez zwolenników podejścia poznawczego w psychologii (Tavris C., Wade C. 1999, s. 321-336). Zwracają uwagę na to, że rodzice mogą nauczyć się pewnych umiejętności wychowawczych. Warto przytoczyć przykład eksperymentu, w trakcie którego podczas godzinnych ćwiczeń nauczono trzydziestu rodziców, aby podczas czytania dzieciom książeczek stawiali im szersze pytania, tzw. otwarte (np. „Co robi kotek?”), a nie oczekiwali tylko pokazywania przedmiotów na obrazku albo jednorazowych odpowiedzi (np. „Czy kotek śpi?”). Rodzice nauczyli się też uzupełniać dziecięce odpowiedzi, proponując alternatywne wersje, poprawiając niewłaściwe sformułowania i udzielając wielu pochwał. Rodzice z grupy kontrolnej czytali swoim dzieciom równie często, lecz nie udzielono im przedtem żadnych wskazówek. Pod koniec próby, która trwała tylko miesiąc, dzieci z grupy eksperymentalnej wyprzedzały o osiem i pół miesiąca dzieci z grupy kontrolnej pod względem umiejętności wypowiadania się oraz o sześć miesięcy pod względem zasobu słownictwa.

Rola opiekunów nie kończy się wraz z pójściem dziecka do szkoły co ukazuje m.in. Daniel Pennac w esejju *Jak powieść*:

Pozwoliliśmy, by ten entuzjazm nas zaślepił? Uznaliśmy, że wystarczy, by dziecko rozkoszowało się słowami, a zapanuje również nad książkami? Sądziliśmy, że nauka czytania przychodzi sama z siebie, tak jak nauka chodzenia czy mówienia – że to jeszcze jeden przywilej naszego gatunku, krótko mówiąc? Cokolwiek to sprawiło, w tym właśnie momencie postanowiliśmy zakończyć wieczorne seanse czytania. Był już teraz „duży”, umiał czytać sam, samodzielnie przemierzał krainę znaków... I mógł dać nam wreszcie nasz kwadrans wolnego (Pennac D. 2007, s. 44).

Pennac radzi, co powinni zrobić rodzice (opiekunowie), by nie zniechęcić dziecka, zanim zasmakuje ono w lekturze. W jaki sposób przekazać przyjemność czytania, zarazić nią, bez przymusu i strachu. Przyznaje czytelnikowi dziesięć praw: do nieczytania, do przeskakiwania stron, do nieskończenia książki, do czytania jeszcze raz, do czytania byle czego, do bovaryzmu, do czytania byle gdzie, do czytania na wrywki, do milczenia (Tamże, s. 147-172).

Rola przedszkola i szkoły

Tradycyjnie miejscem wprowadzania książki w życie dziecka było przedszkole, a potem szkoła i ich zadaniem było zarówno kształtowanie umiejętności czytania, jak i trening czytelniczy oraz kształtowanie kultury literackiej przez wprowadzenie do procesu edukacji wybranych tekstów literackich, egzekwowanie lektury oraz pożądanej interpretacji dzieła i rozpoznawania kodów lekturowych. Zadaniem oświaty było również niwelowanie różnic kulturowych dotyczących słowa drukowanego, a związanych ze zróżnicowaniem środowiskowym uczniów (Papuzińska J. 1992, s. 18). Ostatnie dwudziestolecie XX w. przyniosło zmianę poglądów na inicjację czytelniczą. Zmiany dotyczyły kontaktów między tekstem a odbiorcą, przesunięto nacisk w stronę emocji, zaczęto podkreślać ich znaczenie przy kontaktach z lekturą. Zadaniem szkoły w tej sytuacji jest nie tylko przekazywanie kanonu dzieł najwybitniejszych i kształtowanie kryteriów oceny tzw. literatury wysokiej, ale przede wszystkim dostarczenie instrumentów wyboru i orientacji w całej ofercie piśmienniczej, które pozwoliłoby na znalezienie lektury współbrzmiącej z psychicznymi i intelektualnymi potrzebami poszczególnych czytelników (Tamże, s. 19). Taką tendencję widać w założeniach podstawy programowej obowiązującej od 2009 r. (*Rozporządzenie...*). Dotyczy ona poszczególnych typów szkół, np. szkół podstawowych, gimnazjów i szkół ponadgimnazjalnych, zasadniczych szkół zawodowych oraz szkół policealnych. Uwzględnia również uczniów z upośledzeniem umysłowym znacznym w stopniu umiarkowanym lub znacznym oraz z niepełnosprawnościami sprzężonymi. W przypadku wychowania przedszkolnego wśród ważnych umiejętności wymieniono zainteresowanie się czytaniem i pisanem oraz gotowość do nauki czytania i pisania. Żeby ta umiejętność została wykształcona, dziecko musi być zaznajomione z różnorodną literaturą, żeby odkryło swoje zainteresowania, to co sprawia mu największą przyjemność. Sformułowano również przekonanie, że dziecko słucha np. opowiadań, baśni i rozmawia o nich oraz interesuje się książkami. Uczniowie nauczania zintegrowanego powinni m.in. nauczyć się sposobu zaspokajania naturalnej ciekawości świata, odkrywania swoich zainteresowań i być przygotowani do dalszej edukacji.

W podstawie programowej osobno wydzielono umiejętności uczniów klasy I, wśród nich kształtowanie umiejętności w zakresie czytania i pisania, czytania i rozumienia prostych, krótkich tekstów i to, co należy podkreślić – zainteresowania książką i czytaniem (*Rozporządzenie...* 2009). W podstawie programowej założono, że uczeń kończący klasę III ma m.in. wykształconą potrzebę kontaktu z literaturą i sztuką dla dzieci, czytania wybranych książek, wypowiadania się na ich temat. W *Zalecanych warunkach i sposobach realizacji* znalazł się zapis, że ważnym celem edukacji polonistycznej jest rozwijanie u dzieci zamiłowania do czytelnictwa poprzez słuchanie pięknego czytania i rozmowę o przeczytanych utworach oraz korzystanie

z bibliotek (np. biblioteki szkolnej). Wśród utworów wymieniono: baśnie, bajki, legendy, opowiadania, wiersze, komiksy, zakładając, że należy kierować się realnymi umiejętnościami czytelnictwa dzieci, potrzebami wychowawczymi i edukacyjnymi.

Na drugim etapie edukacji w szkole podstawowej w klasach 4-6 podstawa programowa zakłada doskonalenie: odbioru wypowiedzi i wykorzystywania zawartych w nich informacji, analizy i interpretacji tekstów kultury oraz tworzenia wypowiedzi. W *Podstawie programowej kształcenia ogólnego dla gimnazjów i szkół ponadgimnazjalnych, których ukończenie umożliwia uzyskanie świadectwa dojrzałości po zdaniu egzaminu maturalnego* (Tamże, zał. 4) wśród umiejętności znalazły się m.in. czytanie – umiejętność rozumienia, wykorzystywania i refleksyjnego przetwarzania tekstów, w tym tekstów kultury, prowadząca do osiągnięcia własnych celów, rozwoju osobowego oraz aktywnego uczestnictwa w życiu społeczeństwa. Dostrzeżono również znaczenie biblioteki szkolnej:

Realizację powyższych celów powinna wspomagać dobrze wyposażona biblioteka szkolna, dysponująca aktualnymi zbiorami, zarówno w postaci księgozbioru, jak i w postaci zasobów multimedialnych (Tamże).

Bardzo wyraźnie w podstawie programowej podkreśla się, że szkoła ma motywować do czytania i kształtować postawy czytelnicze.

Rola biblioteki

Rola biblioteki w inicjacji czytelniczej nie zaczyna się współcześnie w bibliotece szkolnej. Pierwszą biblioteką, z którą spotyka się dziecko, jest coraz częściej biblioteka publiczna, która otworzyła się na osoby nieczytające. Użytkownikami bibliotek dziecięcych coraz częściej są dzieci do 3 lat i ich rodzice (Grabowska D. 2013, s. 243). Klub Mam powstał m.in. w Oddziale dla Dzieci Wojewódzkiej i Miejskiej Biblioteki Publicznej w Zielonej Górze (*Klub Mam* [online]) i w Bibliotece Multimedialnej dla Dzieci ABECADŁO w Olsztynie (*Doświadczenia Miejskiej Biblioteki Publicznej w Olsztynie...* [online]), a w Miejskiej i Powiatowej Bibliotece Publicznej w Goleniowie (*Między nami Mamami* [online]) odbywają się spotkania pn. „Między nami Mamami” i działa Klub Maluszka Tygrysek (*Klub Maluszka Tygrysek* [online]). Przykłady można mnożyć. Biblioteki podjęły współpracę ze środowiskiem rodzinnym dziecka, obejmując zasięgiem najmłodsze pokolenie (Papuzińska J. 2008, s. 163). Biblioteka ma za zadanie zaktywizować środowisko dziecka i dostarczyć mu odpowiednich instrumentów działania.

W proces inicjacji czytelniczej musi być zaangażowane całe środowisko dziecka – opiekunowie, przedszkole, szkoła, biblioteka – tylko wtedy mamy szansę wychować czytelników.

W latach 2008-2009 w Instytucie Książki i Czytelnictwa przeprowadzono badania dotyczące działalności bibliotek publicznych dla dzieci (Lewandowicz-Nosal G. 2012, s. 12). Wśród najczęściej stosowanych działań realizowanych w bibliotekach znalazły się: lekcje biblioteczne, konkursy, głośne czytanie, spotkania autorskie, imprezy, pogadanki, wycieczki do biblioteki, formy plastyczne, wystawy, lato i ferie w bibliotece, dyskusje, opowiadanie baśni (porządek według częstotliwości realizowania w badanych bibliotekach) (Tamże, s. 106).

Czynności pobudzające motywację czytelniczą

Warto, żeby bibliotekarze, realizując różne formy pracy, korzystali z doświadczeń pedagogów i podczas prowadzonych działań motywowali do czytania. Martin V. Covington i Karen M. Teel w publikacji *Motywacja do nauki* wymieniają pięć czynności pobudzających motywację: zapewnienie równego dostępu do nagród, nagradzanie osiągnięć i ciekawości, nagradzanie wielu różnych umiejętności, alternatywne motywacje, oferowanie zadań angażujących uczestników (2004, s. 44-92). Za najbardziej znany i godny polecenia przykład obiektywnego sposobu oceny osiągnięć autorzy uznali system zdobywania sprawności stosowany przez harcerzy. Jeżeli chcemy nagradzać za czytanie wówczas należy doprecyzować wymagania, najlepiej na różnym poziomie (dekodowanie znaków, zrozumienie, zastosowanie itp.), określić warunki oraz oczekiwaną jakość wykonania zadania. Nagradzać należy osiągnięcia, ale przede wszystkim ciekawość. Motywacja powinna wzmacniać chęć czytania, by czytać więcej, doskonalić umiejętność i zdobywać nowe doświadczenia czytelnicze. Powody powinny mieć charakter wewnętrzny, to znaczy, że nagrodą powinno być samo czytanie np. zaspokojenie własnej ciekawości. Podobnie jest z przewycięzeniem przeciwności – sprostanie wyzwaniu wywołuje uczucie dumy, a satysfakcja z własnych osiągnięć jest nagrodą (czynnikiem wzmacniającym), która podtrzymuje chęć dalszego czytania.

Należy również podkreślić, że wewnętrzne nagrody są praktycznie niewyczerpalne – są dostępne dla wszystkich i mogą być kontrolowane przez każdego. Nagradzać warto również poprawę, ale przede wszystkim ciekawość, która może objawiać się zadawaniem pytań, znajdowaniem problemów czy wrażliwością na nieznanne, na to, co zdumiewające, niezgodne z rzeczywistością. Zadawanie pytań dotyczących np. danego tekstu stymuluje ciekawość i wywołuje większe nim zainteresowanie. Znajdowanie problemów utwierdza w przekonaniu, że każda sytuacja może dostarczyć interesujących problemów i pytań, które warto zadać, a do tego inspirują teksty. Warto również zauważyć, że nic tak nie stymuluje ciekawości jak tajemnica.

Czytanie warto obudować alternatywnymi formami ekspresji np. rysowaniem diagramów (zdolności przestrzenne), przedstawienia pantomimy (zdolności ruchowo-kinestetyczne). Dajemy wówczas szansę osobom, które nawet jeżeli gorzej

czytają, mają swoje mocne strony. Mogą zaprezentować swoje talenty, a to nastawi je pozytywnie do samego czytania. Bibliotekarze przy okazji mogą odkryć ukryte talenty. Wyróżniane są różne kategorie nagród, np. jedzenie (guma do żucia, ciasteczka, ciastko itp.), przybory papiernicze (kredki, ołówki, mazaki itp.), przywileje (wybór historyjki, czas wolny, czas w bibliotece itp.), dowody uznania (pochwały, bycie „w porządku”, uznanie) (Covington M. V., Teel K. M. 2004, s. 80). Trzeba się zorientować jakie nagrody czy motywacje mają znaczenie dla uczestników, trzeba brać pod uwagę różnice wynikające z płci, uwarunkowania podyktowane wiekiem, zainteresowaniami i poziomem rozwoju emocjonalnego. Jeśli nagrody mają wzmacniać motywacje muszą być cenione przez uczestników. Teksty dobierane, polecane do czytania powinny być zgodne z zainteresowaniami, dopasowane indywidualnie do konkretnych osób, sprzyja to motywacji i chęci dalszego czytania. Często wpływa na to osobiste zaangażowanie, które możemy osiągnąć np. poprzez teksty, które będą miały dla czytelnika znaczenie, albo np. ze względu na przeszłość (pochodzenie, więzi rodzinne, narodowość), albo prawdziwe życie.

Formy pracy bibliotekarzy zachęcające do sięgania po książkę

Ciekawych sposobów zachęcania dzieci do sięgania po książkę jest wiele: opowiadanie oparte o treść książki, głośne czytanie, wystawy książek i prac plastycznych (ilustracji), inscenizacje, improwizacje, opowiadania twórcze, zabawy twórcze i gry dydaktyczne, komponowanie swobodnych tekstów, dzienniczki lektur, prezentacje treści książki, tworzenie albumów i książek tematycznych itd. Proponowane działania zależą właściwie od pomysłowości bibliotekarzy.

Wnioski

Motywowanie, również motywowanie do czytania, zachodzi powoli i przy wielkim zaangażowaniu całego środowiska (rodziny, szkoły, biblioteki). Proces ten wymaga cierpliwości i elastyczności. Działania zainicjowane dostatecznie wcześniej mogą wpłynąć na zmianę motywacji i osiągnięć. Warto o tym pamiętać i inicjować w bibliotekach różnorodne działania, które mogą temu sprzyjać.

Bibliografia

- Arendes R. (1996), *Uczymy się nauczać*, Warszawa, Wydaw. Szkolne i Pedagogiczne, ISBN 83-02-08576-6
- Brophy J. (2010), *Motywowanie uczniów do nauki*, przeł. K. Kruszewski, Warszawa, PWN, ISBN 978-83-01-13655-0
- Covington M. V., Teel K. M. (2004), *Motywacja do nauki*, Gdańsk, Gdańskie Wydaw. Pedagogiczne, ISBN 83-89574-00-4
- Doświadczenia Miejskiej Biblioteki Publicznej w Olsztynie w zakresie obsługi najmłodszych czytelników* [online], [dostęp: 23.01.2015], dostępny w Internecie: <http://mbpol.internetdsl.pl/LAB/prezentacja_er.pdf>
- Działalność bibliotek publicznych: wytyczne IFLA/UNESCO* (2002), Warszawa, Wydaw. SBP, ISBN 83-87629-86-3
- Dzierzgowska I. (2004), *Jak uczyć metodami aktywnymi*, Warszawa, Fraszka Edukacyjna, ISBN 83-88839-56-X
- Grabowska D. (2013), *Najmłodsi czytelnicy w bibliotece: wybrane formy pracy* [w:] Antczak M., Brzuska-Kępa A., Walczak-Niewiadomska A. (red. nauk.), *Kultura czytelnicza dzieci i młodzieży początku XXI wieku: szkice bibliologiczne*, Łódź, Wydaw. Uniwersytetu Łódzkiego, s. 243-266
- Guthrie J. T., Wigfield A. (2000), *Engagement and motivation in reading* [w:] Kamil M. L. [et al.] (red. nauk.), *Handbook of reading research*, Vol. III, New York, Erlbaum, s. 403-422
- Klub Mam* [online], [dostęp: 29.09.2014], dostępny w Internecie: <<http://www.wimbp.zgora.pl>>
- Klub Maluszka Tygrysek* [online], [dostęp: 23.01.2015], dostępny w Internecie: <<http://www.biblioteka-goleniow.pl>>
- Lewandowicz-Nosal G. (2012), *Biblioteki publiczne dla dzieci w Polsce: raport z badań*, Warszawa, Biblioteka Narodowa, ISBN 978-83-7009-627-4
- Między nami Mamami* [online], [dostęp: 23.01.2015], dostępny w Internecie: <<http://www.biblioteka-goleniow.pl>>
- Okoń W. (1998), *Nowy słownik pedagogiczny*, Warszawa, Wydaw. Akademickie „Żak”, ISBN 83-86770-96-1
- Papuzińska J. (2008), *Biblioteki a czytanie* [w:] Świerczyńska-Jelonek D., Leszczyński G., Zajac M. (red. nauk.), *Po potopie – dziecko, książka i biblioteka w XXI w.: diagnozy i postulaty*, Warszawa, Wydaw. SBP, s. 157-169
- Papuzińska J. (1992), *Książki, dzieci, biblioteka. Z zagadnień upowszechniania czytelnictwa i książki dziecięcej*, Warszawa, Fundacja „Książka dla Dziecka”, ISBN 83-900782-0-1
- Pennac D. (2007), *Jak powieść*, Warszawa, Wydaw. Literackie MUZA SA, ISBN 978-83-7495-089-3

- Pieter J. (1967), *Czytanie i lektura*, Katowice, Wydaw. „Śląsk”
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 23 grudnia 2008 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół*, Dz. U., 2009, nr 4, poz. 17
- Spółeczny zasięg książki w Polsce w 2012 r.* [online], Warszawa, Biblioteka Narodowa, [dostęp: 21.06.2014], dostępny w Internecie: <<http://www.bn.org.pl/document/1362741578.pdf>>
- Tavris C., Wade C. (1999), *Psychologia. Podejścia oraz koncepcje. Część IV. Podejście poznawcze*, Poznań, Zys i S-ka, ISBN 83-7150-465-9
- Węglińska M. (1999), *Motywacje szkolne dzieci w młodszym wieku*, Szczecin, Wydaw. Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, ISBN 83-7241-019-4
- Wojciechowski J. (2000), *Czytelnictwo*, Kraków, Wydaw. Uniwersytetu Jagiellońskiego, ISBN 83-233-1234-6
- Zasacka Z. (2013), *Nastolatki i ich przyjemności czytania książek* [w:] Antczak M., Brzuska-Kępa A., Walczak-Niewiadomska A. (red. nauk.), *Kultura czytelnicza dzieci i młodzieży początku XXI wieku: szkice bibliologiczne*, Łódź, Wydaw. Uniwersytetu Łódzkiego, s. 95-115
- Zimbardo P. G., Ruch F. L. (1997), *Psychologia i życie*, Warszawa, Wydaw. Naukowe PWN, ISBN 83-01-04040-8

Abstrakt

Celem autorki artykułu jest zwrócenie uwagi na znaczenie motywacji czytelniczej w procesie lekturowym. Przeanalizowane zostały publikacje związane z czytelnictwem i motywowaniem, dostępne badania czytelnicze oraz dokumenty dotyczące działalności bibliotek. Zjawiska czytelnicze omówione zostały z perspektywy psychologicznej. Podjęto próbę ukazania roli biblioteki w motywowaniu do czytania. Omówiono zarówno czynniki, które mogą temu służyć, jak i zagrożenia. Wskazano wybrane formy pracy wykorzystywane przez bibliotekarzy, mające wpływ na kształtowanie postaw czytelniczych.

Abstract

The article focuses on the importance of motivation in the reading process. The author analyses publications on readership and motivation, available studies and documents concerning the activities of libraries. Reading phenomena is be discussed from a psychological perspective. She also presents the role of the library in the reading encouragement, discusses the factors either facilitating or threatening this process. Selected activities of libraries influencing attitudes toward reading are characterized. Despite the decline in readership, or maybe just because of that, it is very important to undertake activities supporting pro-reading attitudes.